

NAMAZIN FIKHİ YÖNÜ

Mehmet KAPUKAYA

I- Konunun Plânı

- A- Beş Vakit Namaz Kimlere Farzdır
- B- Namazın vakitleri ve Nasıl Kılınacağı
- C- Namaz Her Hâl Ve Şartta Kılınmalıdır
- D- Namazı Kılmamanın Hükümü
- E- Namazın Cemaatle Kılınması

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Öncelikle namaz kılmanın hükmü delilleriyle birlikte açıklanarak konuya başlanır. Namaz kılmakla kimlerin yükümlü olduğu, vakitleri ve nasıl kılınacağı anlatılarak gerekliliğinden bahsedilir. Namazın çeşitleri ve namazla ilgili çeşitli konular izah edilir. Namaz kılmamanın hükmüne dikkat çekilerek konu özetlenir.

III- Konunun Özet Sunumu

Yüce Allah, insanı kendisine iman ve ibadet etmek için yaratmıştır. İbadet ise; boyun eğmek, itaat etmek, emrin gereğini yerine getirmek gibi manaları ifade eder. İslam'ın her emir ve yasağına uymak ibadettir. İbadetlerin en önde geleni ise namazdır.

Kur'an'da Bizim Peygamberimiz'den önceki peygamberlerin namaz kılmakla emroldukları değişik vesilelerle bildirilmektedir.¹ Bundan anlaşılıyor ki namaz ibadeti, sadece Muhammed (a.s.) ümmetine has olmayıp önceki ümmetlerde de mevcuttur. İslam'ın başlangıcında namaz sabah ve akşamleyin kılınan ikişer rek'attan ibaret iken, Mi'rac olayından sonra beş vakit namaz farz kılınmıştır. "Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gafillerden olma."² Cebrail (a.s.), Hz. Peygamber (a.s.)'a Ka'be'de, namazın vakitlerini göstermek üzere imamlık yapmıştır. Bu durum, Mi'rac olayının hemen peşinden gerçekleşmiştir. "Cebrâil (a.s), Hz. Peygamber'e gelerek

1 Bakara, 2/83; Yunus, 10/87; İbrahim, 14/37; Meryem, 19/30-31, 54-55; Taha, 20/14; Enbiya, 21/72-73; Lokman, 31/17.

2 A'raf, 7/205

namazı bir defa ilk vakitlerinde, bir defa da son vakitlerinde kıldırarak namazın vakitlerini göstermiştir.”³

Namaz, dinimizin ifasını emrettiği ibadetlerin en önemlisidir. Kelime-i şehadetten sonra, İslam binasının üzerine kurulduğu beş esastan birincisidir. Akıllı ve ergenlik çağına ulaşan her müslümana, farzdır. Farziyyeti Kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Terkedilmesi ve (geciktirmeyi caiz kılan meşru bir mazeret bulunmaksızın) vaktinde eda edilmeyip, kazaya bırakılması, büyük günahlardan biridir. Bu itibarla, her müslümanın beş vakit namazını vakti içinde eda etmesi; geciktirmeyi caiz kılan meşru bir mazeret olmadıkça, hiçbir vaktin namazını kazaya bırakmaması gerekir.

İslam'ın beş temel esasından biri olan namaz, günün belli zaman dilimleri içerisinde yerine getirilmesi gereken bir farzdır.

Kur'an'da namazın kılınmasına dair bir çok ayet bulunmasına rağmen nasıl kılınacağı tam olarak bildirilmemiştir. Namazın nasıl kılınacağını ancak hadislerden öğrenebiliriz.

Peygamberimiz(s.a.s), bizzat kılarak,namazı ashabına göstermiş ve “Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın.” buyurmuştur. ⁴

Aynı şekilde namazların vakitleri de Hz. Cebrail (a.s) tarafından gösterilmiştir. Hz. Peygamber de ashabına bu vakitleri bildirmiştir⁵ Asr-ı Saadetten günümüze kadar da namaz vakitleri 5 (beş) olarak kabul edilmiş ve öylece kılınmıştır. Bu güne kadar da namaz vakitlerinin bundan aşağı olduğunu söyleyen çıkmamıştır.

Namazın terki için, dinimizde hiçbir mazeret yoktur. Geciktirilmesi (kazaya bırakılabilmesi) için dinin meşru saydığı mazeret ise, unutma ve uyku gibi şuur dışı haller ile, o anda (vakti içinde) eda edebilme imkanının bulunmayışından ibarettir.

Namazı vaktinde eda etmek o kadar önemlidir ki; Hz. Peygamber (s.a.v.), bazı gazvelerinde, daha sonra da ashab-ı kiram mecusîlerle yaptıkları savaşlarda "korku namazı" kılmışlar,düşman korkusu yüzünden namazı kazaya bırakma yolunu tercih etmemişlerdir.

Bu durum İslâm'ın namaza ve onun cemaatla kılınışına verdiği önemi göstermektedir. Ölüm tehlikesi gibi ağır şartlar oluşmadıkça, güç yettiği ölçü ve şekilde, ayakta, (hastalık durumunda) oturarak, yatarak, gerektiğinde yalnız baş iması ile namazın kılınmasının istenmesi, namazın belirlenmiş olan vakti içinde kılınmasını sağlamak amacına yöneliktir.

3 Müslim, Sahih, Mesacid ve Mevadiu's- Salat, 5/178. (I. 429)

4 Buhari, Sahih, Ezan, 10/18. (I, 155.)

5 Müslim, Sahih, Mescid ve Mevâdiu's-Salat, 6/138.

Günlük işler, sanat ve meslekler, aile fertlerinin geçimini sağlamak için yapılan çalışma ve yolculuklar namaza engel teşkil etmemelidir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Allah'ın, yüceltilmesine ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde hiçbir ticaretin ve hiçbir alış verişin kendilerini, Allah'ı anmaktan, namazı kılmaktan, zekatı vermekten alıkoymadığı birtakım adamlar buralarda sabah akşam O'nu tesbih ederler. Onlar, kalplerin ve gözlerin dikilip kalacağı bir günden korkarlar."⁶

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ۚ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَىٰ الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا.

“Namazı kıldınız mı, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın. Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın. Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.”⁷

“Güneşin zevalinden (öğle vaktinde Batı'ya kaymasından) gecenin karanlığına kadar (belli vakitlerde) namazı kıl. Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah namazı şahitlidir.”⁸

Namaz her hal ve şartta kılınmalıdır.

“Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (Teyemmüm edin). Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat o sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz.”⁹

“ Eğer (bir tehlikeden) korkarsanız, namazı yaya olarak veya binek üzerinde kılın. Güvenliğe kavuşunca da, Allah'ı, daha önce bilmediğiniz ve onun size öğrettiği şekilde anın (namazı normal vakitlerdeki gibi kılın).”¹⁰

Yolculara, dört rekatlı farzları ikişer rekate olarak kılma kolaylığı sağlanmıştır.

6 Nur, 24/37-38.

7 Nisa, 4/103.

8 İsrâ, 17/78.

9 Maide, 5/6.

10 Bakara, 2/239.

“Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızdan ötürü size bir günah yoktur. Şüphesiz kâfirler sizin apaçık düşmanınızdır.”¹¹ Hz. Peygamber (s.a.v.), umre, hac ve savaş için yaptığı yolculuklarında dört rekatlı farz namazları iki rekate olarak kıldırılmıştır. Namazın ilk farz kılınışı da zaten iki rekattır.

عَنْ عَائِشَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ فُرِضَتْ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ وَزِيدَ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ .

Peygamberimizin Eşi Hz. Aişe (r.a.)’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Namaz ikamet ve sefer hallerinde iki rekate, iki rekate farz kılındı, sonra seferde olduğu gibi bırakıldı; hizada (ikamet durumunda) ziyade olundu."¹²

Zaruret ve ihtiyaç halinde öğle ile ikinci namazlarını uygun vakte göre öğle veya ikinci vaktinde, akşam ve yatsı namazlarını da akşam veya yatsının uygun vaktinde birleştirerek kılmakta mümkündür.

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ .

İbn Abbâs (ö: 68/687), "Rasulullah (s.a.v) (Tebûk Seferi’nde) öğle ile ikinci, akşam ile yatsı namazlarını birleştirerek kıldı" demiştir.¹³

Ayakta durmaya güçleri yetmeyen hasta ve özürllüleri, oturarak, buna da güçleri yetmeyenleri, yatarak namazlarını kılabilirler.

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. “Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru” derler.”¹⁴

Namazı Kılmamanın Hükümü

11 Nisa, 4/101

12 Buhari, Sahih, Salat, 8/1.(I. 93); Müslim, Sahih, Salâtü’l-müsâfirîn, 6/1,4. (I, 478.) Ebû Davud, Sünen, Salat, 27. (II, 7.)

13 Müslim, Sahih, Salâtü’l-müsâfirîn, 6/52, (I.490); Buhâri, Sahih, Taksîrû’s-salâti, 18/13, (II.39.)

14 Al-i İmran, 3/191

“Onlardan sonra, namazı zayi eden, şehvet ve dünyevi tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklardır”¹⁵

Bu âyet; namazlarını kılmayanların cehennemde cezaya maruz kalacaklarını bildirmektedir. Dinin direği ve mü’minin miracı olan namazı kılmayan bir insan, diğer dînî görevlerinde de gevşektir, günah bataklığına dalmış ve böylece nefesine zulmetmiştir.

İbn Abbas (ö.62/687) ve İbn Mes’ûd (ö.32/652), âyette geçen “gayyâ” kelimesinin cehennemde bir vadinin ismi olduğunu söylemişlerdir.¹⁶

Namazın Cemaatle Kılınması

Beş vakit namazın cemaatle kılınması tek başına kılınmasından 27 derece daha sevaptır. Peygamberimiz (a.s):

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً "

"Cemaatle kılınan namaz, ayrı kılınan namazdan yirmi yedi derece üstündür"¹⁷ buyurmuştur.

Peygamberimiz daha bir çok hadisinde namazların cemaatle kılınmasını tavsiye etmektedir. Bununla ilgili bir örnek daha verelim:

وَقَالَ " لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا لَأَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ "

"لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا "

“İnsanlar “ezan”ın ve camide ilk safın sevabını bilselerdi, ön safta durabilmek için kura çekmekten başka yol bulamasalardı kura çekerlerdi. Namazı ilk vaktinde kılmanın sevabını bilselerdi bunun için yarışlardı. Yatsı namazı ile sabah namazının faziletini bilselerdi, emekleyerekte olsa bu namazları cemaatle kılmaya gelirlerdi.”¹⁸

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1- İlmihal, Namaz, T.D.V. yay.

15 Meryem, 19/59

16 Neseî, Ebû'l-Berakât, Abdullah b. Ahmed, Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil, IV, 168. (Mecmûatün Mine't-Tefâsîr) Çağrı yay. İst. 1971. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmi' Li Ahkâmi'l-Kur'ân, XI, 125. Kahire, 1935.

17 Buhârî, Sahih, Ezân, 10/30. (I. 158.)

18 Buhari, Sahih, Ezan, 10/9. (I. 152.); Müslim, Sahih, Salat, 4/129. (I. 454.)

- 2- İlmihal, Namaz, D.İ.B. yay.
- 3- Büyük İslam İlmihali, Ö Nasuhi BİLMEN
- 4- Mukayeseli İbadetler İlmihali, Vecdi AKYÜZ